

Prosinec plný rituálů

V prosinci jsou noci už opravdu dlouhé a začíná zima. A my bychom měli zpomalit a užívat si klidných temných večerů. Nastává doba adventní, která by měla být poklidná a při níž čekáme na nové světlo, ať už v podobě slunce, nebo Ježíška. Je to příležitost pro rodinné (i školkové) tvoření, pro spoustu hezkých zážitků, které si děti ponesou do dalšího života.

Na adventních věncích už hoří první svíčka. „I bez ohledu na duchovní podstatu jsou Vánoce vrcholem rodinného roku. Prosinec je pro děti nejkrásnější a pro rodinu ten úplně nejdůležitější měsíc. Máme hodně času na společné žití a jako bychom v tomto čase cítili i samotnou podstatu našeho spolubytí. Právě tady a teď se rodí ty nejdůležitější rodinné tradice, které pak vaše děti předají další generaci – každoročně se opakuje to, co dělá Vánoce pro každou rodinu speciálními. Užijte si tyto svátky!“

Když byly naše dcery malé, první předzvěsti Vánoc u nás byla vůně perníčků, které jsme pekli a malovali dvakrát – jednou před Mikulášem a podruhé na konci adventu. Pak přišel mikulášský večer, kdy holky s kamarádkami ve školním věku chodily přestrojené za Mikuláše, čerta a anděly. A stavěli jsme betlém.

Betlémy

K našim Vánocům patřilo také putování za pražskými jesličkami – nejvíc se nám líbily ty v kostele sv. Matěje v Dejvicích, které byly celé, celičké z perníku.

I děti ve školce by jistě potěšilo, kdybychom s nimi vystříhali a postavili „jesličky“, tedy betlém.

Betlémská tradice je v Čechách hodně silná. Myslím, že betlém má každý kostel, aspoň nevím o žádném, který by je neměl. Každý rok bývá nádherná výstava betlémů ve sklepních prostorách Betlémské kaple v Praze. Tam jsou betlémy ze všech možných materiálů, od papíru přes dřevo až po sklo a různé zvláštní materiály (a je to skvělá inspirace).

Také je tam veliký vyřezávaný betlém, kde jsou konkrétní historické postavy. Naposledy jsem byla na téhle výstavě se svými vnoučaty

koncem roku 2019 (ještě před vypuknutím covidu). Tenhle betlém nejvíc okouzli tehdy sedmiletého Dominika. Stál s vykulenýma očima u betlému a křičel: „Koukni, babi, koukni, tamhle je Bedřich Smetana (poznal ho podle klavíru a brejliček), a tenhle pán s pejskem je Karel Čapek, ten pejsek je Dášeňka a já se zblázním, tamhle je Karel IV.“ (Na svůj věk neobvyklé znalosti měl z knihy *100 významných českých osobností*.) Byla u tohoto betlému fronta, ale lidé trpělivě čekali, až si to náš Domík prohlédne a dost se vynadívi...

Nejjednodušší jsou samozřejmě betlémy papírové, které s dětmi vystříháme a postavíme. V papírnictvích a knihkupectvích se jich prodává celá řada – neznámější z nich jsou asi betlémy Josefa Lady a Mikuláše Alše.

Rodinný i školkový betlém můžeme začít budovat kdykoli, ale v adventu je na to doba nejpráhodnější. A fantazii se meze nekladou – nejjednodušší je vystříhat koupený papírový betlém, ale můžeme ho vytvářet také třeba z plsti, z kukuřičného šustí, z kaštanů a žaludů apod. V některých školkách pracují děti i s keramikou a keramické betlémy patří k nejkrásnějším. Výhodou vlastních betlémů je, že můžeme každým rokem vymýšlet a přidávat další figurky. A proč si někdy nezkusit svůj betlém upéct z perníku, aby náš byt či školní třída voněly tak jako kostelík sv. Matěje v Dejvicích?

A když už bychom tvořili perníkový betlém, nechme si kousek těsta ještě na perníkový adventní svícen.

Svatá Lucie

Svatá Barbora a sv. Mikuláš jsou již za námi, takže v našich domácnostech i ve školkách máme ve vázách třeshňové větvičky – barborky, které nám svými něžnými kvítky ozdobí štědrovečerní stůl. A Mikuláše s jeho pekelnými i andělskými společníky si děti jistě užily plnými

doušky. Čeká nás ale svátek Lucie, Lucek a Lucinek, kterých je mezi našimi dětmi hodně.

Svatá Lucie je od 5. století připomínána jako panna mučednice. Podle legendy to byla dcera vážených, bohatých rodičů. Rozhodla se ale pro křesťanskou víru a život chtěla prožít jako panna v mravní čistotě.

„Na 13. prosince chodívaly po vesnicích Lucky. Tato tradice je na rozdíl od postavy původního svěťce dosti strašidelná. Každopádně až do 1. světové války byl tento zvyk v našich zemích hodně rozšířen, po skončení války se zvyky obnovily jen na málo místech u nás. Kraj od kraje se obyčejně tohoto dne lišily. Někde chodila Lucka sama. Tichá a tajemná mlčenlivá postava, oděná do bílých šatů s bílou maskou přes obličej, budila hrůzu a strach. Někde Lucka vedla celý průvod masek, které s ní chodily od domu k domu.“

Svatá Lucie bděla nad chodem domácnosti, a tak chodívala do stavení a peřičkem nebo smetáčkem v koutech místností a v rozích přísně kontrolovala, zda už panímáma začala š předvánočním úklidem.

Lucie i svým jménem (světla, zářivá) připomíná, že brzy začne přibývat světla.“

V době, kdy byly naše dcery malé školačky a chodívalo k nám hodně jejich spolužáků (dokonce jsme tvořili svůj vlastní časopis nazvaný *Vltavín*), jsme se pokoušeli oživit některé staré zvyky, které už upadly v zapomnění. Pokusili jsme se o to právě u svátku svatě Lucie. Ale moc jsme neuspěli – i když jsme naše milé sousedy na návštěvu bílých postav předem připravili, nadšení moc nebyli, a tak to skončilo u jediného pokusu...

Polaz

Polaz – závěsnou ozdobu nad stůl – si můžeme vytvořit nejen doma, ale i ve školkách či školních družinách. Polaz má představovat slunce a přináší přání hojnosti, zdraví a také připomíná oslavu starého pohanského svátku. (Mimo chodem – slovo polaz vzniklo ze slovanského slova polazník, což znamená koledník, polazit pak chodit po koledě.)

Polaz zavěšený nad stolem představuje životadárné slunce, které od zimního slunovratu začne zase nabývat na síle.

Základem k výrobě polazu bývalo jablko, pěkně kulatá brambora nebo těsto. My dnes můžeme použít i pomeranč, grep nebo polystyrenovou kouli.

Kulatým „předmětem“, ať už jde o ovoce, nebo polystyren, protáhneme provázek a na spodní části ho zakončíme korálkem nebo mašlí. Na horní části necháme očko na zavěšení. Špejle nastříháme na půlky a budeme na ně navlékat dekorace. Závísí jen na nás,

co vlastně budeme napichovat – můžou to být třeba kousky sušené pomerančové nebo mandarinkové kůry, která místnost pěkně provoní, rozinky, sušené ovoce, oříšky, popcorn, ale i kousky barevných látek či papírků. A tyto ozdobené špejle zapichujeme ze všech stran do připravené „koule“.

Zimní slunovrat

Podle astronomického kalendáře připadá zimní slunovrat na 21. (někdy na 22.) prosince. V ten den je noc nejdelší a den nejkratší. A od zimního slunovratu začíná přibývat slunečního svitu.

„Staré rituály uctívaly boha Slunce, který se o zimním slunovratu narodil (během jara pak dospěl, o letním slunovratu nabyl největší síly a pak ji začal ztrácet, až zemřel, aby se opět o zimním slunovratu narodil). V tajemnou noc slunovratu, mezi tím, než se zemřelý bůh Slunce narodí, zůstává země jakoby bez jeho ochrany a k nám se z podsvětí mohou dostávat zlé bytosti nebo třeba duše zemřelých.“

Noc, kdy se rodí nové slunce, je nejdelší v roce. Proto byla pro naše dávné předky tak magická. Do ohně, který se zapaloval za soumraku a vstřebal poslední paprsky zapadajícího slunce, se přikládalo posvátné poleno ozdobené zelenými větvíčkami. Oheň se hlídal celou noc. Jeho uhlíky pohnojily záhonky a plnily i ochrannou funkci. Vše s myšlenkou na novou úrodu a prosbou o ochranu bohů. Pak následovalo 12 „temných dní“, kdy se pozorovala příroda a z náhodných jevů se předvíдалa budoucnost.“

I v dnešní době můžeme dětem připravit v souvislosti se zimním slunovratem hezké zážitky. Můžeme si pro ně například vymyslet pohádku o sluníčku, které se znovu narodí. A můžeme pro ně udělat na vlastní či školní zahradě ohniček, ve kterém spálíme lístečky se svými strachy a obavami – i my se pak můžeme

„znovu narodit“ zdravější, silnější, spokojenější...

Vánoční stromeček

Ozdobený jehličnan je jeden z neznámějších symbolů Vánoc, ale na rozdíl od jiných vánočních zvyků nemá v Čechách nijak dlouhou historii. V německých městech jsou zmínky o ozdobených stromcích z osmnáctého století, u nás se vánoční stromky rozšířily až během století devatenáctého.

První ozdobený vánoční strom se objevil v Praze v roce 1812. Připravil ho pro své hosty jako překvapení ředitel Stavovského divadla Johann Carl Liebich. Nápad si prý přinesl z rodného Bavorska. Strom ale nestál v divadle, jak se leckde píše, ale v jeho libeňském sídle.

V současné době má každé větší město, a dokonce i mnohá vesnice, svůj vánoční strom. Chodíme s vnoučaty na rozsvícení některých z nich. Musím říct, že nejhezčí rozsvícení vánočního stromu jsem zažila v roce 2016 v pražské zoologické zahradě. Pod vysokým ozdobeným živě rostoucím smrkem stály velké Ladovy jesličky „zvířátka u jeslíček“ a na připraveném pódiu byl dětský pěvecký sbor z Prahy 8 (jeho jméno jsem zapomněla). Děti zazpívaly koledy a pak předstoupila dívenka – tak třetačka, v teplé zimní bundě a s velkou čepicí, která ji kapku padala na nosík. Okolní lidé se usmívali, někteří se přímo smáli. Pak zazněla hudba, holčička se nadechla a lidé v úžasu ztichli, protože z úst toho dítěte se linul hlas přímo andělský... Z děvčátka už je určitě velká slečna a já doufám, že u zpěvu vydržela – a jak vidíte, dosud jsem na ni nezapomněla...

Tradice vánočního stromu na veřejném místě je na našem území stará jen asi sto let – sahá totiž do 20. let 20. století. O jeho vztyčení i finanční sbírku ve prospěch opuštěných dětí se postaral český spisovatel, básník, dramatik,

novinář a překladatel Rudolf Těsnohlídek, autor slavné *Lišky Bystroušky*.

Psal se rok 1924, když byl 13. prosince z iniciativy tohoto spisovatele vztýčen v Brně první vánoční strom republiky. Tomu předcházela událost z roku 1919, kdy Těsnohlídek těsně před Štědrým dnem našel s přáteli v lese na sněhu téměř zmrzlé děvčátko, které se jim podařilo zachránit. Těsnohlídek přemýšlel o tom, jak pomoci i dalším opuštěným dětem, a to zvláště v předvánočním čase. Inspiraci našel v Kodani, kde už od roku 1914 zdobila předvánoční náměstí vzrostlá jedle s kasičkou, jejíž výřez byl určen ve prospěch potřebných, především opuštěných dětí.

I první brněnská sbírka v předvánočním čase z roku 1924 měla úspěch. V Brně posloužila k financování stavby náhradního domova pro opuštěné děti – dětského domova Dagmar. Od položení základního kamene 8. prosince 1928 do zahájení provozu dne 8. prosince 1929 uběhl jeden rok. A v roce 1925 to byla 4 města v celé republice, roku 1929 již 64 měst jen v Čechách a na Moravě, která tuto sbírku pořádala. Tradice byla narušena roky nesvobody, ale po roce 1990 se opět rozvíjí.

Jedním z nejslavnějších českých vánočních stromů byl 24 metrů vysoký smrk z Beskyd, který ozdobil o Vánocích 1999 vatikánské Svatopetrské náměstí. Neslavně se naopak „proslavil“ 31 metrů vysoký vánoční smrk na pražském Staroměstském náměstí, který v roce 2003 spadl a zranil čtyři lidi.

V současné době se už rozšířil i zvyk zdobit živě rostoucí stromy. Nejvyššími živě rostoucími vánočně ozdobenými stromy v České republi-

ce byly v posledních letech smrk v Mladkově (30,57 m), smrk na Kvildě (26,5 m), smrk ve Valašské Bystřici (24,75 m), smrk ve Žďáru nad Sázavou (22,47 m) a smrk v Postoloprtech (20,46 m).

I těchto tradic můžeme využít jako inspirace. Můžeme na zahradě (nebo třeba v lese) ozdobit živý stromek navlečenými burskými oříšky a dalšími dobrotami vhodnými pro ptáčky, můžeme s dětmi navštívit ozdobený strom v našem městě či vesnici – některé z nich jsou pojímány jako stromy splněných přání, tak můžeme některá dětská přání splnit.

Vánoce nejsou jen o nás

Můžeme také navštívit některý z blízkých domů pro seniory a připravit jeho obyvatelům pod vánočním stromkem milé překvapení – děti z mateřinky mohou zazpívat koledy, ty starší i zahrát divadlo, a seniorům rozdat dárky, které samy vyrobili.

V základních školách, kam chodí moje vnoučata, se každoročně koná vánoční trh, kde děti prodávají svoje výrobky, a já každý rok znovu žasnou, co dokážou dobře vedené děti. Loni jsem tam koupila třeba látkové ptáčky, kterými jsme ozdobili náš stromeček, nebo opravdu praktické, krásné textilní tašky, potisknuté barevnými listy a vánočními motivy. Takové dárky by seniory určitě potěšily.

Protože Vánoce přece nejsou jen o našich přáních, o našich dárkách, o našich rodinách. Když se rozhledneme kolem sebe, určitě nás napadne někdo, komu bychom mohli „jen tak“ udělat radost. Jako třeba naše sousedka, která sice má děti i vnoučata, ale když jsme jí

k 85. narozeninám, o kterých se náhodně zmínila (že je má na Štědrý den), upekli malý dortík, vyhrkly jí slzy dojetím, protože vzhledem ke dnu narození prý nikdy narozeninový dort nedostala...

Obchodní domy jsou v dnešní době místa anonymní, ale co třeba farmářské trhy? Paní, u které každou sobotu kupujeme na farmářském trhu zeleninu a ovoce, určitě potěší vlastnoručně namalované vánoční přání a krabička domácích perníčků, pána, u kterého si maminka s babičkou kupují kávu a zákusek, možná potěší drobný vyrobený polaz, zvláště když mu povíme, že je to symbol znovuzrozeného sluníčka, slečna, která na trhu prodává své krásné šperky, by možná zrovna ocenila látkového ptáčka na stromeček atd. atd.

Učme děti, že Vánoce nejsou jen o jejich splněných přáních (i když se o to velmi snažíme a jejich rozzářené oči jsou pro nás největší odměnou), ale že když se kolem sebe rozhlednou, objeví lidi, kterým drobným dárkem či pomocí udělají radost – a že ji z toho budou mít i ony samy... ■

PhDr. Helena Chvátalová
Ilustrace Markéta Knorová
a Alžběta Moravcová

Více viz Monika Kindlová, Martina Boledovičová: *Tradinář – Rodinný a tvořivý rok plný oslav a rituálů*, Smart Press 2019. Český bestseller – vítěz ceny čtenářů.

— inzerce —

SPRÁVA MŠ

program vytvořený k usnadnění administrativní práce v MŠ

www.spravams.cz

VYZKOUŠEJTE ZDARMA NA WWW.SPRAVAMS.CZ

MATRIKA

ZAMĚSTNANCI

TRÍDNICE

POKLADNA

POŠTA

FAKTURY

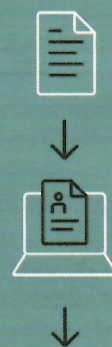

MAJETEK

ŠKOLNÉ

NÁŠ PROGRAM JE
PŘIPRAVEN NA
DIGITALIZACI MATRIK
V MŠ. **BUĎTE I VY.**

MŠMT

Správa MŠ | info@spravams.cz | +420 722 285 075

WWW.SPRAVAMS.CZ

NOVINA
Google Play

Stáhnout v
App Store